

СОЦІАЛЬНА РОБОТА В ГРОМАДІ

У найзагальнішому вигляді соціальна робота в громаді визначається як процес сприяння звичайним людям у покращенні їх власного мікросередовища шляхом організації колективних дій. Інакше кажучи, соціальна робота в громаді окреслюється як втручання і активізація місцевих людських ресурсів з метою вирішення соціальних проблем, підвищення рівня надання послуг і соціального функціонування її членів. Акцент при цьому робиться на посередницькій, роз'яснювальній роботі і на ініціюванні створення структур, здатних розширити можливості місцевих жителів.

Поняття «соціальна робота в громаді» докладно розкрито у працях зарубіжних авторів, де воно трактується одночасно як робота в територіальній громаді і у мікросоціальному середовищі.

У професійній зарубіжній соціальній роботі термін «громада» найчастіше вживають у двох значеннях: територіальна громада та громада за інтересами (прихильністю) [2, с. 44–50].

Громада як об'єднання людей, які мешкають в одній географічній місцевості, – це *територіальна громада*. А *громада за інтересами* об'єднує людей, які мають спільні проблеми, інтереси, соціальні зв'язки або характеристики. Сюди ж належать громади за етнічною чи національною ознакою, які здебільшого нині не проживають компактно та відчувають певну відокремленість своєї групи.

Інколи замість «громада» вживають термін «локальна соціальна система». Йдеться про мережу взаємопов'язаних соціальних установ, що охоплюють усі аспекти соціального життя – сімейного, релігійного, правового тощо у певній географічній місцевості.

Варто згадати і про міжособистісні спільноти – членство у професійних та інших асоціаціях, спілкування в Інтернеті та участь у співтовариствах, що створює символічну приналежність до певного середовища.

Дослідник у сфері соціальної роботи М. Пейн наголошує, що громада як рівень соціальної роботи надає широкі можливості для поєднання формальних та неформальних видів допомоги. Тому соціальна робота у громаді спрямована на те, щоб посилити почуття приналежності до тієї чи іншої соціальної спільноти шляхом стимулювання зв'язків і контактів між організаціями, групами і індивідами всередині конкретної територіальної громади. Він виокремлює наступні напрями соціальної роботи в громаді:

- координація діяльності різних агенцій, які працюють в громаді;
- створення можливостей для членів громади брати активну участь у житті громади, у виробленні та реалізації тих рішень, які впливають на їх благополуччя;
- соціальне планування на рівні громади, яке має на меті аналіз соціальних умов, потреб членів громади, з метою їх покращання та задоволення;
- розвиток системи допомоги в громаді, орієнтованої на створення добровільних груп, надання необхідних соціальних послуг як спеціалістами, так і членами громади, організація груп самопомоги [2, с. 58–59].

Подібну позицію займає також і Г. Чейнен, який розглядає роботу в громаді «як активізацію безоплатної, самомотивованої діяльності мешканців, що відображає або стосується сумісного життя чи умов мешканців цієї місцевості; вона також може містити в собі діяльність органів влади або інших дійових осіб, що мобілізує або включає такі дії з боку мешканців» [5, с. 30].

За М. Майо, соціальна робота в громаді може бути скоординована на двох рівнях: базовому, або робота за місцем проживання (з окремими людьми, сім'ями та групами, а також самостійна діяльність окремих мешканців); робота місцевих агенцій або між агенціями (діяльність, організована органами влади та / або іншими структурами) [4].

Науковці Мітель та Джуді Бопп окреслили домінанту роботи в громаді – визначення її проблем та запропонували два підходи у практиці такої роботи:

- підхід на основі надання послуг;

– підхід на основі активізації громади до участі у вирішенні існуючих проблем [6, с. 28].

Перший підхід найчастіше використовується урядовими та громадськими організаціями. При застосуванні підходу на основі надання послуг експерти чи фахівці можуть вивчати думку членів громади шляхом опитувань чи обстежень, аналізують отриману інформацію і приймають рішення про надання певних послуг, передусім на основі можливостей організації та наявних у ній ресурсів. При цьому думка членів громади про необхідність тих чи інших послуг практично не береться до уваги. Безумовно, такі послуги є дуже важливими для благополуччя членів громади, але не всі послуги можуть задовольнити потреби більшості її членів, бо інколи просто бракує ресурсів, щоб це зробити.

Особливість підходу активізації громади полягає в тому, що пересічні люди визначають власні потреби, виробляють рішення і працюють, щоб виконати його. Пересічні громадяни вчаться, як працювати разом ефективно, здійснювати планування, розподіляти та залучати ресурси, оцінювати результати роботи. Вони можуть отримувати допомогу та підтримку від фахівців соціальної сфери, але саме члени громади, а не фахівці, контролюють процес вирішення певної проблеми [1, с. 46].

Розглядаючи роботу в громаді як різновид методів соціальної роботи, російський вчений М. Ромм зазначає, що вона заснована на взаємодії соціальних служб та соціального працівника з представниками різних соціальних груп на місцевому чи регіональному рівнях. До пріоритетних завдань роботи в громаді він відносить: розвиток соціальних зв'язків у громаді та організацію системи взаємодопомоги і координації дій спільноти; підтримку та розвиток громадських ініціатив, спрямованих на зміну ситуації; розробку, впровадження та оцінку ефективності соціальних програм і планів діяльності організацій, робота яких пов'язана з питаннями соціального добробуту населення на локальному рівні. Реалізація цих завдань спрямована на

досягнення мети – активізація розвитку громади і покращення моделі її життєдіяльності [3].

Отже, зауважимо, що низка дослідників – теоретиків та практиків у сфері соціальної роботи наголошують на важливості включення громадських ініціатив у вирішення соціальних проблем населення на місцевому рівні. Нині соціальна робота в громаді в Україні орієнтована, передусім, на розв’язання низки існуючих проблем шляхом надання різноманітних соціальних послуг населенню урядовими та громадськими організаціями. Проте, універсальна модель соціальної роботи в громаді, на переконання переважаючої більшості науковців, причетних до дослідження вказаної проблематики, сьогодні повинна базуватися на поєднанні цих дій із розвитком громадських ініціатив щодо участі у вирішенні проблем.

Тому, система соціальної роботи повинна бути побудована таким чином, щоб в її реалізації брали участь не лише державні установи, але і громадянське суспільство уцілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О.В. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник / О.В. Безпалько. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 176 с.
2. Пейн М. Община как основа социальной политики и социальной идеи / М. Пейн // Взаимосвязь социальной работы и социальной политики. – М. : Аспект Пресе, 1997. – С. 44–62.
3. Ромм М. В. Теория социальной работы : учебное пособие / М. В. Ромм, Т. А. Ромм. – Новосибирск, 1999. – 64 с.
4. Семигіна Т. В. Робота в громаді: практика й політика / Т. В. Семигіна. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 180 с.
5. Чейнен Гебріел. Із тіней / Гебріел Чейнен. – Амстердам–Київ : Асоціація психіатрів України, 1997. – 127 с.
6. Vorr M. A Practical Guide to Building Sustainable Communities / M. Vorr, G. Vorr. – Calgary : Alberta, 1998. – 68 p.